

СОКІЛЬНИЦТВО: ЧИ ЦЕ ТІЛЬКИ РЕМЕСЛО? ЩОДО РЕКОНСТРУКЦІЇ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ КАРТИНИ СВІТУ, ПОВ'ЯЗАНОЇ ІЗ СОКІЛЬНИЦТВОМ

Анотація. У статті розглянуто лінгвокультурні явища, пов'язані з хижими птахами. Окреслено зміст поняття сокільництво, сокільник та питання номенклатури хижих птахів, притаманних українській культурі. Описано мовні та культурні явища, пов'язані з птахами: біологічні, психологічні, соціальні, трансцендентні. Розглянуто проблему формування слов'янської картини світу, пов'язаної із сокільництвом, на матеріалі вибраних українських казок. Ритуали з хижими птахами стають ремеслом, витворюють нові інструменти, передаючи знання з покоління до покоління, та лишують у культурі константні значення.

З часом не тільки ритуали, але і популярне ремесло у слов'ян втратилось, його фрагменти збереглися тільки у фольклорі. Акцентовано увагу на важливості реконструкції (проведеної за допомогою методів когнітивної лінгвістики та біології) та мапування в українських казках мовних та культурних фрагментів сокільництва, сокільника, аналіз трансцендентних явищ, пов'язаних із хижими птахами. Зникнення описуваного ремесла приносить зміни до складу поняття сокільник (дефініція включає і сліди інших ремесел – птахолова, мисливця). Перспективною розвідкою є поєднання сучасних сокільничих традицій та реконструйованих лінгвокультурних явищ з фольклору.

Ключові слова: мовний образ, мовна картина, фольклор, хижі птахи, ремесло, слов'яни.

Політ, зовнішня краса, особливості поведінки виділяють хижих птахів із тваринного світу та мають в українській культурі багато переносних значень, нашаровувань конотацій, вірувань (наприклад, що птахи живуть у двох світах, – нашому та потойбічному). Живі істоти мають широкий спектр значень у мові в залежності від контексту. Умовно лінгвокультурні явища, пов'язані з птахами, можна поділити на: біологічні (дикі птахи, мисливська здобич, співучі птахи в природі та ін.); психологічні (птах, з яким розмовляємо, закладаючи, що він розуміє нас, розуміємо «мову птахів», оцінюємо: добрий – злий); соціальні (хижий птах, завдяки якому можна вполювати дичину, декоративний, тренований птах, що вміє виконувати накази, вартість матеріальна, птахи домові, їжа, птахи у клітці та ін.). Всі ці явища так чи інакше присутні у нашому житті ще од давних давен. Але деякі – трансцендентне явище (птах як атрибут чи навіть втілення богів (наприклад, голуб у християн)) у первинному значенні майже зникають. Загальна постановка проблеми відображена у темі і торкається тези, що сокільництво – це не тільки ремесло (ритуальні елементи можна інакше інтерпретувати). Дана реконструкція слов'янської картини світу, пов'язаної зі сокільництвом на матеріалі вибраних українських казок дозволить проаналізувати трансцендентні явища з хижими птахами, що майже зникли, а також описати фрагменти мовних картин сокільництва та сокільника.

Лишилося багато сокільничих слідів у різних слов'янських народів. Київська Русь виплачувала данину соколами [8, № 10] (билина «Добрыня и Василий Казимирович»). У Росії найбільший розвиток полювання з птахами відбувся за царя Алек-

сія Михайловича. Сокільничі двори були розташовані у селах Коломенське і Семенівське, де утримувалося більш ніж 3000 різних ловчих птахів [16, с. 722 – 723]. Через віки у Чехії поновлюється легенда про Луцьку битву, де описується ще одна ціль використання хижих птахів – застрашування (...*A psy vypustíte, ať se nachlemtají jejich krve, a ptactvo pustíte, na postrach, rozplašte je jako holuby!*“... [4, s. 58.]). За моравською легендою, хижий птах вибрав наступного короля [3, с. 10]. Ще й зараз на Словаччині популярна казка Sokoliar Tomáš з 2000 року, від режисера Вацлава Ворличка.

На жаль, колись популярне ремесло у слов'ян витратилось та збереглось тільки у фольклорі, (в текстах нема детального опису), крім того заховалися релікти, які у сучасній добі для нас не утворюють однозначних асоціацій (наприклад, що є ключем у висвітленні – коли випускають навесні птахів). Доступні усім (головний критерій) тексти фольклору мають у собі велику кількість культурних констант [14, с. 6], які часто стають основою для певного знаку чи символу. Завдяки тому можемо говорити про культурну слов'янську традицію, яка зберегла фрагменти знань про це ремесло. Розвиток даних когнітивних елементів є динамічний та часто змінюється під впливом умов. Важливим науковим та практичним завданням є поновлення деяких застарілих лінгвокультурних констант у сучасній добі, особливо тих, що втрачають своє значення. Несправна інтерпретація таких констант досить часто втрачає культурний контекст, чи витворює новий (наприклад, неопоганство). Пошук втрачених значень можливий за умови використання критерію повторюваності константи

при пошуку текстів та міждисциплінарного підходу. Наприклад, міждисциплінарне поєднання методів когнітивної лінгвістики та знань біології помагає відтворити втрачені значення.

Аналіз останніх досліджень вказує на актуальність цієї розвідки. Добре проаналізована наукова картина світу російськими вченими у публікації «Языковые картины мира как производные национальных менталитетов» [10, 237 с.]. Любельська школа під керівництвом професора Бартмінського вже випустила словники стереотипів та людських символів [7, 439 с.], у яких автори статей мапують світогляд польської ментальності, описуючи мовні стереотипи та символи з фольклору. У статті Д. Клименка «Деякі особливості мовного образу птахів у билинах» [9, с. 150] вже були описані стилістичний профіль (епітет: «Уж многолетно здравствуй, ясен сокол, а по имени Алешенька Попович млад!» (Алеша Попович едет в Киев); профіль естетичний (порівняння: «У оратая глаза да ясна сокола, а брови у него да черна соболя...» (Вольга и Микула); економічний профіль (форма данини: «Кто бы сvez сорок сороков ясных соколов?» (Добрыня и Василий Казимирович); метафоричний профіль («А и первой мудрости учился, обвертываться ясным соколом...» (Волх Всеславьевич) [8, № 10].

Серед методів когнітивної лінгвістики, що допомагають у мовно-культурному аналізі, важливу роль відіграє теорія інтенціональності. Вона допомагає висвітлити, чому хижим птахам приділяється стільки уваги. «Специфіка зв'язку мови з світом у сприйнятті людини як особистості може наблизити нас теорія інтенціональності, яка передбачає нерозривний зв'язок між свідомістю, що спостерігає, і спостережуваною реальністю. Свідомість, зрештою, не можна відокремити від того, що вона містить. Наші думки не можуть бути відокремлені від того, до чого вони спрямовані, а жива людина не може бути ізольована від реальності, яку вона сприймає, – байдуже чи реальність сприймається чуттєво, або чисто інтенціонально (наприклад, уява)» (власний переклад) [5, с. 17]. Для вирішення поставленої проблеми варто використати правила, за допомогою яких утворюються метафори: правило подібності та правило контакту [5, с. 17]. Методи когнітивної лінгвістики помагають вирішити проблему опису та інтерпретації. Правило контакту складається з наступних частин: номінант (вираз як явище оптичне і акустичне), денотат (інтенціональний зміст виразу), референт (спосіб реалізації виразу), які поєднані правилом в онтологічне ціле [5, с. 29]. Номінант 'сокільник' переказує назву об'єкта дійсності, що складається з двох цілісних образів – людини та сокола. Після інтенціональної ініціації змісту виразу через оповідання (казки) утворюється дуалістичний денотативний образ. Реалізація змісту виразу підпорядкована умовам, що містяться в оповіданні, де дуалістичний образ взаємозамінюється після ініціації

кожної постаті. У билинах Київського циклу Вольга Ігорович перемінювався на сокола, після полювання сокіл перемінювався на людину. Цій переміні сприяв ритуал. Феніст – ясний сокіл бився об підлогу, щоб перетворитися на людину. Тож, саме полювання з соколом має ритуальний характер.

До не вирішених раніше частин загальної проблеми належить аналіз гіперонімів: хижий птах, сокільництво, сокільник. Чи можна назвати сокільництво ремеслом? Щоб відповісти на це питання треба розглянути дефініцію ремесла. [13, с. 500]. Словник української мови визначає це явище як „дрібне виробництво готових виробів, що включає виготовлення і ремонт предметів побуту вручну або за допомогою простих інструментів“. У другому значенні це фах. Дрібне, інакше, невелике за кількістю виробництво співвідноситься з невеликою кількістю хижих птахів, навчених полювати разом з людиною. Окрім того, сокільництво за часи існування набуло багато інструментів, які потрібні в полюванні з птахами: сумка; стилет; рукавиця —що захищає від кігтів хижого птаха; клобук (шкіряна шапка, що закриває очі, на голові птаха,); вабило (прив'язані до мотузки крила та пір'я, для приманювання та відбирання здобичі); опутенки (здебільшого шкіряні (суконні) кайданики, що утримують ноги хижого птаха); довжик (ремінець, зв'язаний з опутенками, для закріплення птаха на рукавиці); бубонці (визначають місцезнаходження птаха на полюванні); карабін, свисток тощо [3, с. 130].

Висока вартість хижих птахів ставить ремесло сокільництва врівень з ювелірними виробами. Підтвердженням того, за часів Київської Русі, були соколи – як форма данини. Азарт та суперництво, чий сокіл є кращий, теж притаманні для того явища. Ріднить ремесло сокільництва та промисел той факт, що пташенят можуть брати з дикої природи (місця, де жили птахи, часто носили назву того біологічного виду; наприклад топонім – с. Соколівка Вінницької обл., може свідчити про гнізда соколів), а також спосіб переказування традиції від старших поколінь молодшим.

Сучасна дефініція сокільника [13, с. 440] – той, хто «...доглядав ловчих птахів, навчав їх і полював з ними...» поєднує в собі всі чинності. Ушаков у своєму словнику [11, с. 540] подає друге значення – «...у стародавній Русі – придворний мисливець, який доглядає за ловчими птахами і тренує їх (пор. рос. помитчик)...». Різниця між ремісником та сокільником полягає, по-перше, у неперервній комунікації між людиною та птахом (тобто це продукт, який недостатньо тільки тримати у клітці, його потрібно годувати, прибирати за ним, тренувати його та полювати з ним). По-друге, азарт полювання різниться від суперництва майстрів у виробництві, нагадуючи більше спорт. Ця різниця вказує на важливу інформацію. Не кожний сокільник, що тренував птахів, – з ними полював, а також не кожний мисливець, що полював з соколом,

приділяв птахам стільки уваги, як справжній сокіл-льник.

Метою дослідження є спроба мапування в українських казках лінгвокультурних фрагментів сокілництва, сокілника, аналіз трансцендентних явищ, пов'язаних із хижими птахами.

Серед різноманіття казок та переказів варто звернути увагу на дві, які становлять основний матеріал розвідки та безпосередньо стосуються сокілництва – «*Яйце-Райце*» [17, 14 с.] та «*Котигорошко*» [15, 256 с.].

Казка «*Котигорошко*» має схожі елементи з билинами Київського циклу (герой має надлюдську силу), але у цих казках залишилися дохристиянські образи, зокрема птахів. Щоб відокремити важливі, але малоактуальні у наш час фасети, варто провести експлікацію. Котигорошко в іншому світі (птахи могли літати між світами, пор. птахи летять до вирію) зустрічає дуб (святе дерево слов'ян), на якому міститься гніздо грифа (у російському варіанті казки «*О молодильных яблоках и живой воде*» герой зустрічає Ногай-птицю, пор. міфічний птах Ног зустрічається у чеських текстах). Він сховав пташеня від дощу (розуміє природу, знає небезпеку для пташенят). Коли закінчується дощ та прилітає батько пташенят, пташенята просять не їсти свого рятувальника (хижі птахи їли людське м'ясо). Герой розмовляє з ним (розуміє людську мову птахів). Гриф пропонує усе що завгодно (може виконувати бажання, вартість) за спасіння пташенят. Герой просить перенести його у той світ (птах здатний не тільки перемішуватися між світами, але і переносити інших). Гриф погоджується та ставить умову – потрібно по 6 ковдів води та м'яса (людина годує птаха, підтримує сили, визначення сигналів поворотів голови: вправо м'ясо, вліво – вода). Якщо не буде стільки їжі, тоді птах не долетить, та впаде. Визначена міра м'яса та води закінчилася, Котигорошко годує хижачка своєю литкою (жертвоприношення чи сплата за невміння відгадати міру їжі), кидаючи у пашу (не дзьоб, що підкреслює потойбічне походження грифа). Місцезнаходження того світу нагорі (кращий світ). Гриф питається, що то було за м'ясо наприкінці, а Котигорошко каже, що це була його литка (птах здатний усвідомити біль, розуміє, що герой не зможе ходити). Він відригує литку (знання біології птахів, хижі птахи відригують м'ясо чи погадки – неперетравлені шерсть, пір'я, кістки), приносить цілощой води (гриф знає, де вона є та як її використати). Гриф повернувся додому (птахи повертаються до знайомих місць, повернувся на святе дерево).

Інша ситуація розгортається у казці «*Яйце-Райце*». Цікаве те, що не орел є царем птахів, а жайворонок (можна пов'язати зі значенням зерна для людей). Орел (що бився за птахів – дуже сильний) сидить на дереві (птах частіше, ніж інші звірі, відвідує святе дерево, для нього місце – де живе), не може літати (можливо линияє). Стрілець, що йде

полем, бачить його та цілиться (хижі птахи – можливий об'єкт полювання). Три рази орел звертається до стрільця з проханням (стрілець не стріляє одразу, схоже на ритуальне полювання; розуміє мову орла). Пропонує за допомогу та порятунок життя, що стане стрільцю у великій пригоді (вартість життя). Стрілець бере його з собою, щоб відгодувати, лізе на дерево, знімає його, несе додому (ситуація нагадує промисел яєць та молодих пташенят у дикій природі, птахолов). Герой має принести його додому, годувати м'ясом, доки крила не відростуть. За один рік орел з'їв корову (вартість орла більша, ніж корів), стрілець пустив його політати (нагадує тренування), щоб перевірити, чи вже птах набрав силу. Орел повернувся опівдні (вказує на час льоту, весна як початок нового року та від ранку до обіду). Герой ріже ще одну ялівку, щоб відгодувати птаха. Тепер орел літав майже цілий день (тренування були довші). Увечері просить зарізати ще й бугая (тренування продовжується, бугай як можливе жертвоприношення). Ще один рік стрілець годує та піклується. Знову за рік, орел полетів, але високо – під хмари (новий спосіб лову – з гори). Орел вже набрав сили, він пропонує сісти на себе (можна розуміти як фахівця, що почав жититися завдяки натренованому орлу). Три рази орел кидав стрільця та ловив його над землею (око за око, орел повернув борг за страх стратити життя). Стрілець описує страх словами «наче не живий, кістки розсипалися, наче не було вже на світі», коли орел виносить його «...у хмару..., ...у саму хмару..., ...аж за хмару...». Сплативши борг, орел пропонує летіти за його родиною, дядьком, братом, батьком (нагадує пошук гнізд та яєць рідкісних хижих птахів), до них додому та питатися за яйце-райце. Батько віддав своє яйце-райце, за свого сина, нагадуючи, що стрілець перш ніж розбити яйце має погородити загороди великі (може вказувати на вартість яйця птаха цього виду, що за нього можна купити в давні часи).

Щодо трансцендентних явищ, пов'язаних з хижими птахами, варто згадати капища та святилища старих слов'ян [12, с. 19] та поширення сокілництва між слов'янами. Чи це пагорок зі стовпом-ідолом, чи святі ліси або дерева-жертвовники – їм приділялась особлива увага. Стародавні люди могли бачити на святих місцях птахів, зокрема, якщо це окремо розташовані високі споруди чи дерева, які використовують хижі птахи в якості присади, з якої виглядають свою здобич. Правило контакту може поєднувати біологічний вид (птаха) з конкретним об'єктом (духом, демоном, богом) в конкретних умовах, що супроводжувала певна емоція. Правило подібності поширювало значення з дико-го виду птаха на додаткове значення – атрибут, втілення духа, демона, бога і навпаки. Це початок нашої реконструкції, яка схематично виглядає так: впіймати священного птаха чи дістати пташеня з гнізда, щоб бути ближчим до бога; тим можна змінити свій соціальний статус, бути улюбленцем

бога; витворення ритуалів, пов'язаних з цими діями. Початок лову хижих птахів у природі та виведення нових ліній завдяки знанням природи. Започаткована таким чином селекція хижих птахів витворила наступні вартості – білий окрас пір'я (чим ясніший птах, тим красивіший) та співпраця та можливість навчатися (інстинкти тренування та полювання). Ритуал поклоніння богам поступово втрачає своє значення; з втратою віри у дику природу ритуали з хижими птахами стають ремеслом, витворюють нові інструменти, передаючи знання з покоління до покоління та лишують у культурі константні значення у фольклорі.

Аналіз гіпероніма *хижий птах* та гіпонімів (орел, сокіл, гриф) представляє певні труднощі. Переказувані безліч раз народні казки записувалися, потім редагувалися, редактор міг змінити назву в залежності, наприклад, від діалекту, мовної норми тощо. З певністю можна сказати, що опис когнітивного профілю (парафраза) у розвідці з описом емоцій, нашарувань конотацій, місцем (явищем) у житті людини становить більшу вартість, ніж аналіз назви птахів, тому що становить лінгвокультурну модель, подібну до сучасного наукового опису біологічного виду. Так в описі орла – *сильний, великий, дорогий*, тільки категорія *великий* різнить для звичайної людини від сокола. У *страху очі великі* – це прислів'я вказує на відносність категорії *великий*. Звичайна людина не відрізняє цих птахів, а для опису використовує культурні стереотипи (які можуть визначати назву), розповсюджені у даному регіоні.

Зацікавлення даним ремеслом підтверджується наданням статусу нематеріального доробку культури, визнанням ЮНЕСКО у 2016 році. Між описами у буклеті подається інформація про Україну, про сокільничі традиції у Київській Русі [2, с. 35].

Висновки. Сучасне визначення сокільництва зосереджено здебільшого на мисливському азарті, поєднує ремесло, промисел, спорт. Інші контексти значення поступово зникають, але завдяки культурним константам вони передаються разом з казками та іншими текстами фольклору новітнім поколінням. Переносне значення слова ремесло як праця без натхнення важко розглядати у контексті сокільництва.

На матеріалі казок бачимо, що:

Сокільник: відвідує святі місця; знає біологію птахів, знає що птах відригує погадки; розуміє мову птахів; годує птаха м'ясом – впольованим, домашніх тварин та власним, що нагадує жертвоприношення; виконує ритуальне полювання; здатний зловити птаха, несе його додому, де тримає і випускає на початку року; годує м'ясом домашніх тварин, що нагадує жертвоприношення; годує 3 роки, кожний рік випускає перевірити сили; той політ нагадує як ритуал, так і тренування; емоція страху закріплена у культурі за хижим птахом. Виконання ритуалу дозволяє «просити у птаха» яйце – райце, вартість орла більша, ніж трьох корів.

Хижий птах: часто сидить на святому дереві, стовпі; дуже сильний, понесе і людину; їсть м'ясо, інколи і людське, але і сам може бути об'єктом полювання; виконує бажання, цінить життя; літає між світами та знає, де є джерело живої та мертвої води, де є кращий світ; може походити з іншого світу; має емпатію, чує і розуміє біль людини; на початку року літає високо чи низько, що нагадує ворожіння («...у хмару..., ... у саму хмару..., ...аж за хмару...»).

Дуалістичний денотаційний образ у нашому випадку завдяки опису наповнюється культурними значеннями, серед яких переважають конотації. Існуючий гіперонім сокільник раніше мав інше значення, пор. – ловчий, «Особа, що займалася у бояр, поміщиків різними видами полювання...; У стародавній і Московській Русі — придворний, який відав князівським або царським полюванням» [13, с. 539]. Мисливець, що ловить з соколом, не завжди сокільник. Птахолов бере пташеня хижих птахів з гнізда, але не вмів їх тренувати.

Подальші розвідки у цьому напрямку з використанням методів когнітивної лінгвістики та знанням біології хижих птахів допоможуть поширити та відновити сокільничі традиції України, поширити україномовну сокільничу лексику та популяризуватимуть український фольклор у сучасному медіапросторі. Крім того, опрацьований метод допоможе змапувати різноманітні феномени хижих птахів в українській культурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bartmiński J. Językowe podstawy obrazu świata / Bartmiński J. – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2009, 328 s.
2. Falconry heritage is everywhere / [edited by Bohumil Straka] – Brno : Lynx, 2009.
3. Harris L. W. Sokolnictví pro začátečníky : úvod do sokolnictví [př. Milan Peňáz] / Harris L. W. – Libeň : Víkend, 2008.
4. Jirásek A. Staré pověsti české / Jirásek A. – Praha : SPN, 1953, s. 58.
5. Kajfosz, J. Językowy obraz świata w etnokulturze Śląska Cieszyńskiego / Kajfosz, J. – Czeski Cieszyn : PROprint, 2001, s. 17.
6. Peregrin, J. Filosofie a jazyk: (eseje a úvahy) / Peregrin, J. – Praha : Triton, 2003. Filosofická setkávání.
7. Słownik stereotypów i symboli ludowych / [red. Jerzy Bartmiński] tom 1, Kosmos, cz. 1, Niebo, światła niebieskie, ogień, kamienie / – Lublin : Wydawnictwo UMCS, 1996, 439 s.
8. Гуляева С. И. Добрыня и Василий Казимирович / Былины и песни Южной Сибири / Собрание / Гуляева С. И. – Новосибирск, 1952, №10.

9. Клименко Д. В. Деякі особливості мовного образу птахів у билинах [Електронний ресурс] [Muryc J., Jelínek I., Vorel J., Vilímek V., Kolberová U. (eds).] // Slavica iuvenum XV. Mezinárodní setkání mladých slavistů. / Клименко Д. В. – Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2014. С 150 – Режим доступу до журн. : <http://dokumenty.osu.cz/ff/ksl/svk/svk2016.pdf>

10. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / Корнилов О. А. – М. : КДУ, 4. Изд., 2003, 327 с.

11. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка : 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. [4-е изд., дополненное.] / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. – М. : Азбуковник, 1999, 944 с.

12. Русанова И. Языческие святилища древних славян / Русанова И., Тимошук Б. – М. : Ладога-100, 2007, 303 с.

13. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 8. 500.

14. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / 3-е изд. / Степанов Ю. С. – М. : Академический проект, 2004, С. 6.

15. Українські казки / [частина 1.] – Х. : Septima, 2005, 256 с.

16. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : [Том XXXA (60).] / Слюз – София Палеолог : 1900, С. 722—723.

17. Яйце-райце / Українська народна казка. [Худ. Мельниченко В.] – К. Веселка, 1989.

Dmytro Klymenko

Falconry, it is only craft? The reconstruction of the slavic picture of the world, associated with falconry

Summary. The article talk about the linguistic and cultural phenomena associated with birds of prey. The content of the concept falconry, falconer is outlined, show the question of the nomenclature of birds of prey, inherent in Ukrainian culture. The linguistic and cultural phenomena associated with birds are described: biological, psychological, social, transcendental. The man rituals with birds of prey become a craft, create new instruments, passing knowledge from generation to generation, and keeping the culture constant in folklore.

Over time, not only rituals, but the popular craft of the Slavs is disappear, and preserved only in folklore. The emphasis is placed on the importance of reconstruction (conducted with the help of methods of cognitive linguistics and biology) and mapping, in Ukrainian fairy tales the linguistic and cultural fragments of falconry, falconer, analysis of transcendental phenomena associated with predatory birds. The disappearance of the described craft brings changes to the concept falconer (the definition also includes the traces of other crafts – a bird trapper, a hunter). Promising exploration is a combination of modern falconry tradition and reconstructed linguistic and cultural phenomena from folklore.

Key words: linguistic image, linguistic picture, folklore, birds of prey, craft, Slavs.